

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Карпенко І. В.

“16” червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ПОСТМОДЕРНУ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

галузь знань _____ 03 гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність _____ 033 – філософія
(шифр і назва)

освітня програма _____ 033 – філософія
(шифр і назва)

спеціалізація _____ «Філософія»
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ філософській

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)

“16” червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Азарова Юлія Олегівна
Кандидат філософських наук, доцент,
Доцент кафедри теоретичної і практичної філософії ім. проф. Й. Б. Шада

Програму схвалено на засіданні
кафедри теоретичної і практичної філософії ім. проф. Й. Б. Шада

Протокол від “01” червня 2023 року № 10

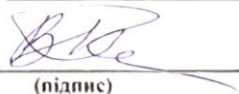
Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії ім. проф. Й. Б. Шада

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником
проектної групи) _____
назва освітньої програми

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “14” червня 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної спеціальності «Філософія постмодерну» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки бакалаврів IV рівня вищої освіти за напрямом

0.33 – філософія

для спеціальності:

0.33 – філософія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є філософія постмодерну.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є: ознайомлення студентів з філософією постмодерну

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є: розкриття сутності та специфіки філософії постмодерну; окреслення проблемного кола філософії постмодерну; визначення поняттєво-категоріального апарату філософії постмодерну; висвітлення основних напрямків філософії постмодерну.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми студенти повинні досягти таких результатів навчання.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:

- Місце і роль філософії постмодерну в інтелектуальному процесі ХХ ст.
- основні течії та напрямки філософії постмодерну;
- основну тематику і проблематику філософії постмодерну;
- категоріальний апарат філософії постмодерну;
- методологію дослідження філософії постмодерну;

У результаті вивчення даного курсу студент повинен вміти:

- орієнтуватися у основних течіях філософської постмодерністської думки;
- аналізувати філософську літературу доби постмодерну;
- викладати проблемний матеріал та його коментувати;
- вести наукову дискусію, аргументувати свою точку зору з приводу головних теоретичних питань;
- застосовувати одержані знання для дослідження соціокультурної сфери.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 03 – гуманітарні науки	Нормативна	
	Напрямок підготовки: 0.33 – філософія		
Розділів – 2		<i>Рік підготовки:</i>	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: контрольна робота		IV-й	
Загальна кількість годин – 90		<i>Семестр</i>	
		8-й	й
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 40 самостійної роботи студента – 50	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	20 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		20 год.	
		<i>Контрольні</i>	
		<i>Самостійна робота</i>	
		50 год.	.
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:1

3. Вклад змісту навчальної дисципліни

Розділ 1. Філософсько-критичні рефлексії постмодерну

ТЕМА 1. ПОСТМОДЕРН ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ХХ СТ.

Поняття «постмодерн». Хронологічні рамки постмодерну. Модерн і постмодерн: вододіл епох. Постмодерн як продовження модерну. Постмодерн як радикальний розрив з модерном.

Дефінітивні рамки поняття «постмодерн». Поняття «постмодерн» в роботі Р. Панвіца «Криза Європейської культури» (1917). Поняття «постмодерн» в роботі А. Тойнбі «Дослідження історії» (1946).

Семантичні рамки поняття «постмодерн». Сислове поле метафори «постмодерн». «Постмодерна людина» Р. Панвіца. «Постмодерна ситуація» Ж. Ф. Ліотара. «Постмодерна парадигма екуменічного християнства» Х. Кюнга. «Постмодерна теологія» Х. Кокса. «Постмодерна література» Ф. де Оніса.

Логічні рамки поняття «постмодерн». Постмодерн як тип ментальності. Постмодерн як комплекс епістемологічних, науково-теоретичних, художньо-творчих та емоційно-естетичних засад мислення. Постмодерн як напрямок або течія філософії, мистецтва, літератури. Постмодерн як тип трансформації суспільно-політичної та економічної сфери. Постмодерн як емблема сучасної свідомості.

Постмодерн і проблеми культури ХХ ст. Культура як принцип організації знання. Поняття «нарація» та «метанарація». Захід-на культура: її нарації («Розум», «Істина», «Прогрес», «Мета історії», «Суб'єкт», «Суспільство») та метанарація («Просвітництво»). Основні філософські нарації модерну («раціоналізм», «сцієнтизм», «позитивістський універсалізм», «методологічний монізм», «прогресизм», «телеологізм»). Постмодерн як критика проекту «Просвітництва» модерну.

Постмодерн: опозиція чи альтернатива модерну? Ціннісні установки модерну («цілісність», «системність», «порядок», «ієрархія», «непротиріччя», «центр», «трансцендентність», «тотальність»). Ціннісні установки постмодерну («множинність», «розсіювання», «випадковість», «анархія», «парадокс», «децентрація», «іманентність», «амбівалентність»). Постмодерн як «деконструкція» ідеалів та цінностей модерну.

Основні стратегії культури постмодерну. Децентралізація світу. Принцип мультикультуралізму. Плюралізм ідей, концепцій, методологій. Постмодерн: його історичне місце, роль і значення в культурі.

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Середина ХХ ст. як культурний підсумок неоконсерватизму. «Естетика розчарування»: криза класичного погляду на світ. «Тотальна конфузія»: криза традиційних цінностей та ідеалів. «Втома від прогресу»: криза прогресистської концепції історії. Постмодерн як епоха «ентропійної культури».

Модерн і постмодерн як дві історико-культурні парадигми. «Законодавчий розум» як соціокультурна домінанта модерну. «Законодавчий розум»: типологія його проявів в культурі («індустріальний розум», «калькуляційне мислення», «дисципліна», «логоцентризм»). «Інтерпретативний розум» як соціокультурна домінанта постмодерну. Постмодерн як «анамнезіс» модерну. Спроба переосмислення модерністської інтелектуальної парадигми: «негативна діалектика» (Т. Адорно), «Denken» (М. Хайдеггер), «генеалогія» (М. Фуко), «деконструкція» (Ж. Дерріда), «делімітація» (Дж. Селліс).

«Інтерпретація, комунікація, діалог»: постмодерністська програма катарсису культури. Культурологічний зміст програми (принцип діалогу між країнами, культурами, традиціями). Економічний зміст програми (формування постіндустріального суспільства). Релігійний зміст програми (нова постановка проблеми гуманізму). Філософський зміст програми (критика метафізичного догматизму). Науково-технічний зміст програми (принцип «епістемологічного анархізму»). Естетичний зміст програми (плюралізм жанрів, стилів, течій, напрямків мистецтва).

Інтелектуальні новації постмодерну. «Теорія мови підсвідомого» (Ж. Лакан). «Шизоаналіз» (Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі). «Філософія сингулярності» (Ж. Дельоз, П. Віріліо). «Філософія бажання» (Ж. Дельоз, Ж. Бодрійяр). «Філософія без дзеркал» (Р. Рорті). «Концепція іронізму» (Р. Рорті, У. Еко). «Революція поетичного мови» (Ю.Крістева). «Філософія радикального опортунізму» (М. Фінок'яро). Гетерогенність постмодерної думки.

Головні інтенції постмодерністської філософії. Критика раціоналізму, логіцизму, сцієнтизму. Критика позитивістського універсалізму. Критика методологічного монізму. Критика фундаменталізму, есенціалізму, субстантивізму. Критика поняття «абсолютної істини». Критика історизму, прогресизму, телеологізму, утопізму.

Проблемні поля сучасної філософії. Філософія як «творчість концептів». Логіка і проблема формалізації знання. Класичний і неklasичний ідеал раціональності. Лібералізація наукового знання. Критика суб'єкт-об'єктної схеми наукових досліджень. Nonlinear science як обрій можливого. Констелятивне мислення як новий спосіб філософування.

ТЕМА 3. ЖАН ФРАНСУА ЛІОТАР І КОНЦЕПЦІЯ «МОВНИХ ІГОР»

Ж. Ф. Ліотар і постановка проблеми про зміну стану культури в II пол. XX ст. Головні інтенції ліотарівських творів. «Ситуація постмодерну» (1979). «Дрейфуючі від Маркса та Фройда» (1973). «Язичницьки настанови» (1974). «Лібідінальна економіка» (1974). «Differend». Постмодерн у ліотарівській інтерпретації.

Постсучасність та її основні прикмети. Криза легітимації. Втрата довіри до метанарацій. Перегляд унітарної ідеї історії. «Освенцим» як символ кризи сучасного світу.

Реабілітація культури та пошук нових ціннісних орієнтацій. Реформування традиційних дискурсивних систем і практик. Зміна природи наукового знання в інформаційну епоху. «Стабільна» та «нестабільна» система як віддзеркалення сучасної картини світу. Технологія і політика: проблема оптимізації систем життєдіяльності.

Агоністичний універсум культури. Концепція «мовних ігор» Ліотара. Мовна гра і «режими висловлювання». «Етика», «політика», «мораль», «право», «мистецтво» як типи мовних ігор. Гетерогенність мовних ігор і проблема їх співіснування. Модерний і постмодерний тип організації мовних ігор. «Консенсус» як принцип існування модерної культури. «Диссенсус» як принцип існування постмодерної культури.

Поняття «Differend» в філософській концепції Ліотара. «Differend» як альтернатива «Діалектиці просвітництва». «Діалектика» як епістемологічний принцип синтезу, центрації, єднання, зведення всього до загальної основи чи систематики. «Differend» як епістемологічний принцип децентрації, роз'єднання, розведення усіх основ. «Differend» і питання про «відкриту систематику». Паралогія.

«Афірмативна естетика» Ліотара. Буття мистецтва як «онтологічна гра». Екстатична природа мистецтва. Мистецтво як імпульс вивільнення енергії лібідо. Мистецтво як подія (Arievetit) «презентації непрезентативного». Ліотарівська інтерпретація кантівської естетики. Символіка сучасного мистецтва. Мистецтво постмодерну: «парадокс майбутнього у минулому».

ТЕМА 4. ЖАК ДЕРРІДА – ФУНДАТОР ДЕКОНСТРУКЦІЇ

Ж. Дерріда – видатний мислитель сучасності. Ж. Дерріда як науковець, філософ, літературний критик, теоретик мистецтва. Основні напрямки творчості Ж. Дерріда. Міждисциплінарний характер деконструктивістських студій. Внесок Ж. Дерріда в розвиток гуманітарних наук.

Інтелектуальна спадщина Ж. Дерріда. Головні теми і проблеми його робіт. «Голос і феномен». «Письмо і відмінність». «Про граматику». «Позиції». «Поштова картка: від Сократа до Фройда і далі». «Апорії». «Розсіювання». «Про дух. Гайдеггер і питання». «Шпори: стилі Ніцше». «Межі філософії». «Істина в живопису». «Дар смерті». Історія західної думки: деконструктивістський погляд.

Специфіка проекту деконструкції Ж. Дерріда. Антисистемність деконструкції. Полімодальність деконструкції. Інтертекстуальність деконструкції. Критика теорії та

«нерефлексивність» деконструкції. Критика методу та «неінструментальність» деконструкції. Поліморфізм деконструкції.

Основні концептуальні ресурси деконструкції. «Рознесення» (Differance). «Відбиток» (Trace). «Прото-відбиток» (Archi-trace). «Розсіювання» (Dissemination). «Доповнення» (Supplement, Suplementarité). «Письмо» (Ecriture). «Прото-письмо» (Archi-écriture).

Філософські ідеї деконструкції. Деконструкція і метафізика. Основні напрямки деконструкції метафізики. Деконструкція метафізики як «метафізики присутності». Деконструкція метафізики як «мислення в опозиціях». Деконструкція метафізики як «метафізики трансцендентального означуваного».

Грамотологічні ідеї деконструкції. «Грамотологія» як «наука про письмо» і «наука про саму можливість науки». Письмо як початкова умова епістемі. Письмо як умова побудови ідеальних об'єктів. Письмо як загальна форма артикуляції життєвого та культурного досвіду (календар, системи родинних і культурних зв'язків, власні імена і титули, соціальні та культурні ієрархії, наукові систематизації та класифікації, символи, знаки). Грамотологічне висвітлення світу культури.

Культуротворчі інтенції деконструкції. Деконструкція і теорія літератури. Проблема деконструкції метафори. «Світ як текст»: текстуальність та інтертекстуальність в культурі. Деконструкція та лінгвістика. Проблеми інтерпретації та комунікації.

ТЕМА 5. МІШЕЛЬ ФУКО: «АРХЕОЛОГІЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК»

Інтелектуальна біографія М. Фуко. Основні етапи і напрямки його творчості («археологія знання», «генеалогія влади», «естетики існування»). Центральні теми і проблеми робіт М. Фуко. «Слова і речі. Археологія гуманітарних наук». «Археологія знання». «Мова, контрпам'ять, практика». «Порядок дискурсу». «Воля до істини». «Наглядати та карати». «Історія божевілля в класичну епоху». «Історія сексуальності».

Концепція історії культури М. Фуко. Проблема логіки історичного процесу. Дисконтинуїтет історії: питання про розрив ліній історичної спадкоємності. Критика телеологічного ідеалу історії. Критика прогресистської парадигми мислення.

Історичні виміри культури. Історія культури як історія ідей. «Архів» як комплекс ментальних складових культури (повсякденні уявлення про основні категорії людської екзистенції). «Архів» як історичне підсвідоме культури.

Поняття «епістема». Епістема як первинна константа мислення. Епістема як умова організації інформації. Епістема як домінантна структура оформлення знання. Епістема як комплекс наукових уявлень епохи.

Епістема як «історичне апріорі». Історичні типи епістем та їх особливості. Епістема «Відродження». Епістема «Просвітництва» («Класичний раціоналізм»). Епістема «Сучасності». Епістема як об'єкт наукового дослідження.

Проблема історичної детермінації суб'єкта. Мовні та ментальні стереотипи в культурі. «Дискурсивні практики». Людина як суб'єкт дискурсу. Суб'єктивність: її складові елементи. «Антропологічний» та «неантропологічний» («ідеологічний») виміри людської суб'єктивності. Суб'єктивність як механізм репродукції соціальних стереотипів. Індивід як «біологічна реальність» і як «наукова категорія». «Теоретичні реконструкції» людини в науці. «Смерть суб'єкта» і проблема його «воскресіння».

«Мікрофізика влади». Владні відносини та їх генеалогія. Влада як кодифікована форма дискурсу. «Влада дискурсу» і «дискурс влади». Знання як продукт влади. «Розум» як основний принцип західної ментальності. Норма і девіація в культурі: соціальний, медичний, інституціональний аспекти. Девіація та проблема «Іншого» в культурі. «Божевілля» як особлива екзистенційна реальність. «Сексуальність»: проблема внутрішньої і зовнішньої свободи людини.

Розділ II. Філософсько-інтерпретативні стратегії постмодерну

ТЕМА 6. ЖАК ЛАКАН І ПОСТФРОЙДИСТСЬКА ВЕРСІЯ СВІДОМОСТІ

Ж. Лакан і нова епоха в історії психоаналізу. Концептуальний зміст лаканівських творів. «По той бік принципу реальності». «Стадія дзеркала як чинник формування функції „Я”». «Інстанція літери у несвідомому, або доля розуму після Фрейду». «Наука та істина». «Подолання суб'єкта». «Семінари». Психоаналітичний погляд на культуру.

Постфройдистські тенденції в гуманітарних науках. Несвідоме як «місце зустрічі» психоаналізу та структуралізму. Феноменологічна концепція свідомості – складова лаканівської версії психоаналізу. Гештальт-психологія і лаканівська концепція образу. «Дзеркальне Я» Дж. Міда та «Стадія дзеркала» Ж. Лакана.

Людське «Я» як предмет психології. Полеміка Ж. Лакана з редуccionізмом. «Назад до Фрейду»: лаканівська критика К. Юнга, В. Райха та К. Хорні. Онтогенез: проблема формування людської свідомості. «Стадія дзеркала» як засіб самоідентифікації людини. «Едипівська стадія» як засіб соціалізації людини.

Структура «Я»: «реальне» – «уявне» – «символічне». «Реальне» як біологічний план існування людини. Лаканівське «реальне» та фройдівське «воно». «Уявне» як комплекс суб'єктивних міркувань про себе. Лаканівське «уявне» та фройдівське «Я». «Символічне» як сфера соціальних і культурних норм. Лаканівське «символічне» та фройдівське «Зверх-Я».

Концепція суб'єкту Ж. Лакана. Суб'єкт як топологічна (рухома) величина. Критика теорії «стабільного его» Е. Фромма. Декартівське «*cogito ergo sum*» як протиріччя в дефініції. «*Loquor ergo sum*»: лаканівська альтернатива класичній антропології та епістемології.

Мова та свідомість. Лінгвістичне обґрунтування механіки психічних процесів. «Підсвідоме як текст». «Метафора» і «метонімія» як типи роботи свідомості. Структурно-психоаналітична інтерпретація мистецтва. Любов та проблематика бажання. Любов «нарцисична» та любов «об'єктна». Любов як творчий імпульс.

Внесок Лакана до культури ХХ ст. Вплив лаканівських ідей на концепцію «параноїдальної критики» Сальвадора Далі. Теорія Лакана та літературна практика «Тель Кель». Лаканівська концепція бажання та семіотика кіно (К. Метц, Ж. Дельоз). Лаканівська психоаналітична школа (Ж. Лапланш, Ж. Понталіс, С. Леклер, М. Манноні).

ТЕМА 7. ЖИЛЬ ДЕЛЬОЗ: ПРОЕКТ НОМАДОЛОГІЇ ТА ШИЗОАНАЛІЗУ

Ж. Дельоз і сучасна постмодерністська думка. «Аконцептуальний» характер філософії Ж. Дельоза. Основний зміст робіт Ж. Дельоза. «Відмінність і повторення». «Критика і клініка». «Марсель Пруст і знаки». «Логіка смислу». «Ніцше та філософія». «Складка: Лейбніц та бароко». «Ризома». Творчий союз Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі: «Капіталізм і шизофренія: Анти-Едип». «Капіталізм і шизофренія: Тисяча плато». «Кафка: До проблеми малої літератури». «Що таке філософія?». Синтез філософської, мовної, логічної, естетичної, культурологічної та психоаналітичної проблематики в творчості Ж. Дельоза.

Ж. Дельоз і проблема трансцендентальної філософії в ХХ ст. Критика репрезентативної парадигми мислення. Кантівська та гегелівська діалектики як «бюрократія чистого розуму». Принцип «тотожності та відмінності»: його універсальний зміст. Хаос та порядок в природі та культурі. Космос і хаос: проблема диференційованих та недиференційованих цілісностей. «Хаосмос» як принцип існування культури.

Номадологія. Мислення і проблема культури. Типи культур як типи мислення. «Ризома» як принцип мислення. Основні атрибути ризом: множинність, гетерогенність, децентрація, детериторізація. Ризома як метафора сучасної дійсності (глобалізація). «Компас» і «диспарс».

Мовно-логічний вимір культури. Проблема смислу і нонсенсу в культурі. Смисл і зміст. Смисл як «принцип глибини», зміст як «принцип поверхні». Теорія парадоксів Ж. Дельоза. Парадокс як принцип «нелінійної онтології» (багатовекторний характер розвитку історії, культури, світу, подій). Проблема зворотності причинно-наслідкових зв'язків.

Проблеми культури як проблеми психоаналізу. «Бажання» як феномен людської реальності. Біологічні, естетичні, економічні атрибути «бажання». Людина як «машина

бажання». Лібідіо і «соціальне поле». «Лібідінальні інвестиції в культурі». Сім'я, суспільство, держава як соціальні форми «машин бажання».

Людина і суспільство. Проблема самоідентифікації індивіда. «Я» і «Не-Я»: особові та безособові складові людської свідомості. Поняття «сингулярність». Сингулярність як платформа до-індивідуальних характеристик суб'єкта. Імперсональний характер сингулярностей. «Парціальні об'єкти». «Індивідуалізований» та «неіндивідуалізований» суб'єкти культури.

«Анти-Едип»: відкриття ідеологічної та політичної заан-гажованості психоаналізу. «Анти-Едип» і критика фрейдистської програми «єдипізації» суспільства. «Шизоаналіз» Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі як проект демістифікації психоаналізу.

ТЕМА 8. ЮЛІЯ КРИСТЄВА: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ, СЕМАНАЛІЗ ТА «РЕВОЛЮЦІЯ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ»

Творчість Ю. Кристєвої як «аналітична семіотика» культури. Проблемне коло робіт Ю. Кристєвої. «Семіотика». «Революція поетичної мови». «Полілог». «Бажання в мові: семіотичний підхід до літератури та мистецтва». «Психоаналіз і віра». «Історія любові». «Влада Жаху». «Чорне сонце». Ю. Кристєва та група «Тель Кель». Внесок Ю. Кристєвої в дослідження гуманітарних наук.

Поняття «семіотика». Семіотика як наука про знакові системи. Знакові системи в культурі. Мова і культура: структура реальності як структура мови. «Полілог»: плюралізм мов сучасної культури (мова живопису, мова архітектури, мова політики, мова психоаналізу, мова літератури). Теорія символізації Ю. Кристєвої.

Текстуальний вимір культури. Концепція «текстуальності» та «інтертекстуальності» Ю. Кристєвої. М. Бахтін – Ю. Кристєва: принцип «текстуального діалогізму». Поняття «генотекст». Генотекст як довербальний рівень організації тексту. Поняття «фенотекст». Фенотекст як свержвербальний рівень існування тексту. Поняття «семіотичний диспозитив». Семіотичний диспозитив як транслінгвістичний рівень організації тексту. «Семаналіз»: проблеми дослідження «семантичного поля» культури.

Ю. Кристєва та ідея «політичної семіології». Література як засіб перетворення світу. Література як означальна практика. Література як засіб самоідентифікації світу. «Репрезентація», «автопрезентація» та «антипрезентація» світу засобами літератури. Література як «лабораторія нового дискурсу»: «гра зі знаками» та «гра проти знаків». Революція поетичної мови та мистецький авангард.

Естетичні ідеї Ю. Кристєвої. Митець і його художній досвід. Творчість і підсвідоме. Поняття «хора». Хора як «процесуальна взаємодія» свідомого та підсвідомого. Поняття «істино-реальне» («le Vreel»). «Істино-реальне» та процес виробництва смислів. Нова теорія катарсису.

Проблематика суб'єктивності в творчості Ю. Кристєвої. Децентрація суб'єкта: критика «єдності трансцендентального еґо». «Дивід» та «індивід»: проблема розірваної свідомості. Поняття «суб'єкт-в-процесі». «Я» та «Інший»: проблема комунікації. «Інтерсуб'єктивність» як особливий вимір людського спілкування.

Психоаналітичні ідеї Ю. Кристєвої. Вплив ідей Ю. Кристєвої на розвиток феміністичного руху. Критика «патернальної культури». Концепція жіночої сексуальності. Жінка як «Інший». Специфіка жіночого погляду на світ. Жіноча творчість: «écriture feminine».

ТЕМА 9. РОЛАН БАРТ: СЕМІОЛОГІЯ ЯК «ЗАГАЛЬНА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ»

Р. Барт – літературний критик, есеїст, теоретик мистецтва. Наукова спадщина Р. Барта. Проблемне коло його робіт. «Основи семіології». «S / Z». «Від твору до тексту». «Задоволення від тексту». «Від науки до літератури». «Нульовий ступінь письма». «Міфології». «Камера люцида: нотатки про фотографію». «Система моди». «Імперія знаків». «Фрагменти мовлення закоханого». Р. Барт і творчі пошуки групи «Тель Кель».

Семіологічний проект Р. Барта. Семіологія як «загальна епістемологія». Світ як сукупна цілісність знакових фактів. Лінгвістичний та семіотичний субстрат культури. Культура і проблема художньої комунікації. Літературні та нелітературні системи комунікації. «Літературний об'єкт» як «методологічне поле культури». Діалогічна природа тексту. Принцип активної

інтерпретації. «Смерть автора» і проблема інтертекстуальності. Інтертекстуальність і цитатне мислення. «Ехокамера».

Культура як текст. Текстуальні стратегії Р. Барта. Текст як «сутність» («есенціалістська» концепція тексту). Текст як «процес» («процесуальна» концепція тексту). «Структура» і «структурація»: два модуси існування тексту. «Текст» і «твір»: два типи нарації в культурі. Текст: типологія його кодів (Культурний код. Комунікативний код. Символічний код. Акціональний код. Герменевтичний код). Текст як засіб подолання канонічних структур мови. Текст і проблема референції. Референціальність та ірреференціальність художніх текстів. Текст і проблематика знаку в культурі. «Семіокластика». Поняття «письмо»: бартівська версія. «Нульовий ступінь письма».

Р. Барт як теоретик «нового роману». Р. Барт і прийоми постмодерністського письма. Текст як «анаграма тіла». Концепція «еротичного текстуального тіла». Вплив ідей Р. Барта на практику літературного авангарду («утопія мови», «принцип естетичної ймовірності»).

Естетика Р. Барта. «Практичні міфології» Р. Барта: дослідження художньої сфери ХХ ст. Поняття «сучасного міфу» і проблема міфологізації дійсності. Міф як «метамова реальності». Політична реальність та її міфи. Культурна реальність та її міфи. Соціальна реальність та її міфи. Первинні та вторинні міфи. Поняття «штучного міфу». «Вестиментарна міфологія» як «міфологія тілесності». «Аліментарна міфологія» як «міфологія смаку». Міфологічна і контрміфологічна театральність. Концепція «критичного катарсису».

Філософія мистецтва Р. Барта. Мистецтво як «Sens obtus» («відкритий смисл»). Театр: пластика жесту і трансформована предметність. Фотографія як феноменологія зору. Мода: етика і граматики візуального сприйняття.

ТЕМА 10. ЖАН БОДРІЙЯР – ТЕОРЕТИК СИМУЛЯКРІВ І СИМУЛЯЦІЙ

Ж. Бодрійяр як дослідник сучасної цивілізації. Основна тематика бодрійярівських творів. «Система речей». «Символічний обмін та смерть». «Прозорість зла: есе про екстремальні феномени». «Дзеркало виробництва». «Спокуса». «До критики політичної економії знаку». Постмодерний вимір сучасності: проблеми та перспективи.

«Сучасність» як «постсучасність»: тавтологія чи закономірність? ХХ ст.: вихід реальності за свої межі. Постмодерн як атемпоральна (позачасова) форма існування часу. Постмодерн як екстатична (позаісторична) форма існування історії.

Постсучасність як тип культури. Цивілізація та її симулятив-на форма. Реальність як віртуальність. «Дереалізація реальності» та її віртуальні двійники. Поняття «симулякр». Симулякри та симуляції в культурі.

Життя як «післяжиття»: буття людини як симулятивна темпоральність. Реалізм та псевдореалізм соціальних симулякрів. Музей як симулякр Історії. Держава як симулякр Закону. Церква як симулякр Царства Небесного. Істеблішмент як симулякр суспільства. Комп'ютерні кризи як квазіісторичні події. Сучасна есхатологія та тероризм.

Культура як простір симулякрів. Симулякри-об'єкти та симулякри-процеси. Реальність речі та її симулятивні субститути. Симулякр Природи. Симулякр Істини. Симулякр Краси. «Фрактальна стадія» циркуляції цінностей в культурі. «Прецесія симулякрів». Сучасне мистецтво: копія замість оригіналу, репродукція замість моделі. Артефакт і стереотипізація симулякрів. «Ксерокс» як принцип мультиплікації шедеврів. Ерзац: тріумф ілюзії над реальністю. Тотальна симуляція: проблема пошуку альтернативи.

Семіологія як «онтологія культури». Циркуляція речей та проблема «загального еквіваленту». «Політична економія знаку»: економічне та символічне в культурі. Поняття «символічний обмін». Символічний обмін та його історико-культурні модифікації. Поняття «дар». Поняття «потlach». Дар і потlach: нейтралізація принципу еквівалентності. Дар і потlach як альтернатива прагматизму сучасної цивілізації.

4. Структура навчальної дисципліни

(Денне відділення)

№	Тема	години			
		всього	лекції	семінари	сам.роб.
	Розділ I. Філософсько-критичні рефлексії постмодерну				
1	Постмодерн як соціокультурний феномен ХХ ст.	9	2	2	5
2	Основні проблеми філософії постмодерну	9	2	2	5
3	Жан Франсуа Ліотар і „концепція мовних ігор”	9	2	2	5
4	Жак Дерріда – фундатор деконструкції	9	2	2	5
5	Мішель Фуко: „археологія гуманітарних наук”	9	2	2	5
	Розділ II. Філософсько-інтерпретативні стратегії постмодерну	9	2	2	5
6	Жак Лакан і постфрейдистська версія свідомості	9	2	2	5
7	Жиль Дельоз: проект номадології та шизоаналізу	9	2	2	5
8	Юлія Крістева: інтертекстуальність, семаналіз та „революція поетичної мови”	9	2	2	5
9	Ролан Барт: семіологія як „загальна епістемологія”	9	2	2	5
10	Жан Бодрійяр – теоретик симулякрів та симуляції	9	2	2	5
	<i>Всього за курс</i>	90	20	20	50

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Постмодерн як соціокультурний феномен ХХ ст.	2
2	Основні проблеми філософії постмодерну	2
3	Жан Франсуа Ліотар і „концепція мовних ігор”	2
4	Жак Дерріда – фундатор деконструкції	2
5	Мішель Фуко: „археологія гуманітарних наук”	2
6	Жак Лакан і постфрейдистська версія свідомості	2
7	Жиль Дельоз: проект номадології та шизоаналізу	2
8	Юлія Крістева: інтертекстуальність, семаналіз та „революція поетичної мови”	2
9	Ролан Барт: семіологія як „загальна епістемологія”	2
10	Жан Бодрійяр – теоретик симулякрів та симуляції	2
	Разом	20

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Постмодерн як соціокультурний феномен ХХ ст.	5

2	Основні проблеми філософії постмодерну	5
3	Жан Франсуа Ліотар і „концепція мовних ігор”	5
4	Жак Дерріда – фундатор деконструкції	5
5	Мішель Фуко: „археологія гуманітарних наук”	5
6	Жак Лакан і постфрейдистська версія свідомості	5
7	Жиль Дельоз: проект номадології та шизоаналізу	5
8	Юлія Крістева: інтертекстуальність, семаналіз та „революція поетичної мови”	5
9	Ролан Барт: семіологія як „загальна епістемологія”	5
10	Жан Бодрійяр – теоретик симулякрів та симуляції	5
	Разом	50

7. Методи навчання

- лекції, семінарські заняття, самостійна робота
- відвідування музею, театру, художніх галерей, виставок мистецтва

8. Методи контролю

тестування, самостійна робота, модульна робота, контрольна робота

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Аудиторна робота										разом за всі теми	залік	всього
Розділ 1					Розділ 2					60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6			

За кожен тему - 6 балів, разом за всі теми - 60 балів, за залік - 40 балів, всього за курс - 100 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
80-89	добре	
70-79		
60-69	задовільно	
50-59		
1-49	незадовільно	не зараховано

12. Методичне забезпечення курсу

1. конспект лекцій

2. комплекс навчально-методичних матеріалів

13. Рекомендована література

Базова

1. Куцепал С. Французька філософія II пол. XX ст.: Дискурс із префіксом «пост-». – К.: Парапан, 2004. – 324 с.
2. Лук'янець В. Постмодерн: проблема буття культури. – К.: Наукова думка, 1996. – 221 с.
3. Лук'янець В., Соболь О. Філософський постмодерн. – К.: Абрис, 1998. – 351 с.
4. Постмодернізм в філософії науки та філософії культури. – Вісник Харків. держ. унів. ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 1997. – № 389. – 198 с.
5. Постмодернізм у філософії, науці та культурі. – Вісник Харків. нац. унів. ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2000. – № 464. – 213 с.
6. Постмодерн: переоцінка цінностей. – Вінниця: Універсум, 2001. – 311 с.
7. Рікер П. Історія та істина. – К.: Пульсари, 2001. – 393 с.
8. Ярошовець В. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. – К.: Знання України, 2004. – 214 с.

Додаткова

1. Білецький І. Істина і знання в епоху постмодерну // Філософія науки, освіти та культури доби постмодернізму. – Вісник Харків. нац. унів. ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2003. – № 598. – С. 28–30.
2. Варениця О. До питання про постмодерн // Вісник Київ. нац. унів. ім. Т. Шевченка. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка. – Сер.: Філософія. Політологія. – 2000. – Вип. 32. – С. 27–23.
3. Гуменюк Т. Ситуація постмодернізму в філософії // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць. – У 2-ч. – Ч. 1. – К.: ДАКККіМ, 1998. – С. 4–15.
4. Гуменюк Т. Трансформація свідомості і постмодерний світ // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: Зб. наук. праць. – К.: КДЛУ, 2001. – С. 87–91.
5. Гуменюк Т. Філософський дискурс постмодернізму // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць. – К.: ДАКККіМ, 2000. – С. 117–129.
6. Гуменюк Т. Філософські аспекти постмодерністської раціональності: від сучасності до постсучасності // Наукові записки. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. праць. – Вип. 5. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – С. 3–10.
7. Гусаченко В. Онтологія в ситуації постмодерну // Вісник Харків. нац. унів. ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2002. – Сер.: Філософські перипетії. – № 561. – С. 34–36.
8. Гусаченко В. Постмодерн і феномен смерті суб'єкта // Актуальні проблеми філософії науки і сучасний технологій. – Вісник Харків. держ. унів. – Х.: ХДУ, 1997. – № 388. – С. 15–18.
9. Корх О. Постмодернізм у контексті сучасної соціокультурної трансформації // Постмодернізм у філософії, науці та культурі. – Вісник Харків. нац. унів. ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2000. – № 464. – С. 40–42.
10. Краснодембський З. На постмодерністських роздоріжжях культури. – К.: Основи, 2000. – 288 с.
11. Куцепал С. Постмодерна філософія Франції: проблеми мови // Постмодернізм у філософії, науці та культурі. – Вісник Харків. нац. унів. ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2000. – № 464. – С. 187–191.
12. Личковах В. Цивілізаційний проект «універсалізму» як пошук відповіді на ситуацію «пост-» // Філософсько-антропологічні читання '99. – К.: Центр гуманітарної освіти НАН України, 2000. – С. 170–178.
13. Лук'янець В. Постмодерн: філософія світоглядного розчарування // Філософські обрії. – К. – Полтава: ПДПУ, 2002. – Вип. 7. – С. 3–15.

14. Лук'янець В. Постмодерністське зрушення в філософії природознавства // Сучасне природознавство: когнітивний, світоглядний і культурно-історичний виміри. – К.: Інст. філософії ім. Г. С. Сковороди УАН, 1995. – С. 14–66.
15. Лук'янець В. Постмодернізм: пошуки шляхів до самотрансгресуючої та саморефлектуючої універсальності // Постмодерн: переоцінка цінностей. – Вінниця: Універсум, 2001. – С. 7–16.
16. Лук'янець В. Постмодерністське мислення і раціональність // Постмодерн: переоцінка цінностей. – Вінниця: Універсум, 2001. – С. 17–41.
17. Лук'янець В. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності: стаття 1 // Філософська думка. – № 4. – С. 16–35.
18. Лук'янець В. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності: стаття 2 // Філософська думка. – № 5. – С. 26–39.
19. Лук'янець В., Соболев О. Філософія як універсальність, що трансгресує сама себе // Філософська думка. – 2002. – № 3. – С. 3–19.
20. Теклюк А. Раціональність, наука і постмодернізм // Постмодерн: переоцінка цінностей. – Вінниця: Універсум, 2001. – С. 288–303.
21. Федь В. Проблеми сьогодення у контексті постмодерної інтерпретації особистості // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: Зб. наук. праць. – К.: КДУ, 2003. – Вип. 12. – С. 111–118.
22. Цехмістро І. Наукова картина світу останніх 20 років: докорінна зміна антропологічної перспективи // Філософська думка. – 2004. – № 3. – С. 51–64.
23. Цехмістро І. Постмодерн і реляційний холізм в сучасній філософії науки // Постмодернізм в філософії науки та філософії культури. – Вісник Харків. держ. унів. – Х.: ХДУ, 1997. – № 389. – С. 6–19.
24. Цехмістро І. Постмодерн і реляційний холізм – несподівана зустріч на вістрі проблем духовності // Наука і соціальні проблеми суспільства / Вісник Харків. держ. унів. – Х.: ХДУ, 1998. – № 414. – С. 5–15.

Іноземною мовою (англійська)

1. Anderson, Perry. *The Origins of Postmodernity*. London: Verso, 1998.
2. Albrow, Martin. *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1996.
3. Ballesteros, Jesús. *Postmodernity: Decadence or Resistance*, Pamplona, Emsie, 1992.
4. Baudrillard, Jean. *Simulations*. New York: Semiotext(e), 1984.
5. Berman, Marshall. *All That is Solid Melts into Air. The Experience of Modernity*. London: Verso, 1982.
6. Bielskis, Andrius. *Towards a Postmodern Understanding of the Political*. Hound mills, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
7. Chan, Evans. "Against Postmodernism, et cetera – A Conversation with Susan Sontag" in *Postmodern Culture*, vol. 12 no. 1, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2001.
8. Docherty, Thomas. (ed.), *Postmodernism: A Reader*, New York: Harvester Wheats heat, 1993.
9. Docker, John. *Postmodernism and Popular Culture: A Cultural History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
10. Eagleton, Terry. "Capitalism, Modernism and Postmodernism". *Against the Grain: Essays 1975–1985*. London: Verso, 1986. pp. 131–47.
11. Foster, H. *The Anti-Aesthetic*. USA: Bay Press, 1983.
12. Grenz, Stanley J. *A Primer on Postmodernism*. Grand Rapids: Eerdmans, 1996.
13. Habermas, Jürgen "Modernity – An Incomplete Project" // *New German Critique*, no. 22, Winter 1981, pp. 3–14.
14. Harvey, David. *The Condition of Postmodernity. An enquiry into the origins of cultural change*. Oxford: Blackwell, 1990.

15. Jencks, Charles. *What is Postmodernism?* New York: St. Martin's Press, and London: Academy Editions. 1986.
16. Lipovetsky, Gilles. *Hypermodern Times*. Cornwall: Polity Press, 2005.
17. Lyotard, J. *The Postmodern Condition: A report on knowledge*. Manchester: Manchester University Press, 1984.
18. Palmeri, Frank. "Other than Postmodern? – Foucault, Pynchon, Hybridity, Ethics" in *Postmodern Culture*, vol. 12 no. 1, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2001.
19. Taylor, V & Winqvist, (ed). *Postmodernism: Critical concepts* (vol. 1–2). London: Routledge, 1998.
20. Wheale, N. *The Postmodern Arts: An introductory reader*. New York: Routledge, 1995.

Конспекти лекцій.

Розділ I.

Тема 1.

ПОСТМОДЕРН ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ХХ СТ.

Вступна лекція. Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Середина ХХ ст. як культурний підсумок неоконсерватизму. «Естетика розчарування»: криза класичного погляду на світ. «Тотальна конфузія»: криза традиційних цінностей та ідеалів. «Втома від прогресу»: криза прогресистської концепції історії. Постмодерн як епоха «ентропійної культури».

Модерн і постмодерн як дві історико-культурні парадигми. «Законодавчий розум» як соціокультурна домінанта модерну. «Законодавчий розум»: типологія його проявів в культурі («індустріальний розум», «калькуляційне мислення», «дисципліна», «логоцентризм»). «Інтерпретативний розум» як соціокультурна домінанта постмодерну. Постмодерн як «анамнезіс» модерну. Спроба переосмислення модерністської інтелектуальної парадигми: «негативна діалектика» (Т. Адорно), «Denken» (М. Хайдеггер), «генеалогія» (М. Фуко), «деконструкція» (Ж. Дерріда), «делімітація» (Дж. Селліс).

«Інтерпретація, комунікація, діалог»: постмодерністська програма катарсису культури. Культурологічний зміст програми (принцип діалогу між країнами, культурами, традиціями). Економічний зміст програми (формування постіндустріального суспільства). Релігійний зміст програми (нова постановка проблеми гуманізму). Філософський зміст програми (критика метафізичного догматизму). Науково-технічний зміст програми (принцип «епістемологічного анархізму»). Естетичний зміст програми (плюралізм жанрів, стилів, течій, напрямків мистецтва).

Інтелектуальні новації постмодерну. «Теорія мови підсвідомого» (Ж. Лакан). «Шизоаналіз» (Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі). «Філософія сингулярності» (Ж. Дельоз, П. Віріліо). «Філософія бажання» (Ж. Дельоз, Ж. Бодрійяр). «Філософія без дзеркал» (Р. Рорті). «Концепція іронізму» (Р. Рорті, У. Еко). «Революція поетичного мови» (Ю.Крістева). «Філософія радикального опортунізму» (М. Фінок'яро). Гетерогенність постмодерної думки.

Головні інтенції постмодерністської філософії. Критика раціоналізму, логіцизму, сцієнтизму. Критика позитивістського універсалізму. Критика методологічного монізму. Критика фундаменталізму, есенціалізму, субстантивізму. Критика поняття «абсолютної істини». Критика історизму, прогресизму, телеологізму, утопізму.

Проблемні поля сучасної філософії. Філософія як «творчість концептів». Логіка і проблема формалізації знання. Класичний і неklasичний ідеал раціональності. Лібералізація наукового знання. Критика суб'єкт-об'єктної схеми наукових досліджень. Nonlinear science як обрій можливого. Констелятивне мислення як новий спосіб філософування.

Тема 2

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Поняття «постмодерн». Хронологічні рамки постмодерну. Модерн і постмодерн: вододіл епох. Постмодерн як продовження модерну. Постмодерн як радикальний розрив з модерном.

Дефінітивні рамки поняття «постмодерн». Поняття «постмодерн» в роботі Р. Панвіца «Криза Європейської культури» (1917). Поняття «постмодерн» в роботі А. Тойнбі «Дослідження історії» (1946).

Семантичні рамки поняття «постмодерн». Сміслові поле метафори «постмодерн». «Постмодерна людина» Р. Панвіца. «Постмодерна ситуація» Ж. Ф. Ліотара. «Постмодерна парадигма екуменічного християнства» Х. Кюнга. «Постмодерна теологія» Х. Кокса. «Постмодерна література» Ф. де Оніса.

Логічні рамки поняття «постмодерн». Постмодерн як тип ментальності. Постмодерн як комплекс епістемологічних, науково-теоретичних, художньо-творчих та емоційно-естетичних засад мислення. Постмодерн як напрямок або течія філософії, мистецтва, літератури. Постмодерн як тип трансформації суспільно-політичної та економічної сфери. Постмодерн як емблема сучасної свідомості.

Постмодерн і проблеми культури ХХ ст. Культура як принцип організації знання. Поняття «нарація» та «метанарація». Захід-на культура: її нарації («Розум», «Істина», «Прогрес», «Мета історії», «Суб'єкт», «Суспільство») та метанарація («Просвітництво»). Основні філософські нарації модерну («раціоналізм», «сцієнтизм», «позитивістський універсалізм», «методологічний монізм», «прогресизм», «телеологізм»). Постмодерн як критика проекту «Просвітництва» модерну.

Постмодерн: опозиція чи альтернатива модерну? Ціннісні установки модерну («цілісність», «системність», «порядок», «ієрархія», «непротиріччя», «центр», «трансцендентність», «тотальність»). Ціннісні установки постмодерну («множинність», «розсіювання», «випадковість», «анархія», «парадокс», «децентрація», «іманентність», «амбівалентність»). Постмодерн як «деконструкція» ідеалів та цінностей модерну.

Основні стратегії культури постмодерну. Децентралізація світу. Принцип мультикультуралізму. Плюралізм ідей, концепцій, методологій. Постмодерн: його історичне місце, роль і значення в культурі.

Тема 3

ЖАН ФРАНСУА ЛІОТАР І КОНЦЕПЦІЯ «МОВНИХ ІГОР»

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Ж. Ф. Ліотар і постановка проблеми про зміну стану культури в II пол. ХХ ст. Головні інтенції ліотарівських творів. «Ситуація постмодерну» (1979). «Дрейфуючі від Маркса та Фрейда» (1973). «Язичницькі настанови» (1974). «Лібідінальна економіка» (1974). «Differend». Постмодерн у ліотарівській інтерпретації.

Постсучасність та її основні прикмети. Криза легітимації. Втрата довіри до метанарацій. Перегляд унітарної ідеї історії. «Освенцим» як символ кризи сучасного світу.

Реабілітація культури та пошук нових ціннісних орієнтацій. Реформування традиційних дискурсивних систем і практик. Зміна природи наукового знання в інформаційну епоху. «Стабільна» та «нестабільна» система як віддзеркалення сучасної картини світу. Технологія і політика: проблема оптимізації систем життєдіяльності.

Агоністичний універсум культури. Концепція «мовних ігор» Ліотара. Мовна гра і «режими висловлювання». «Етика», «політика», «мораль», «право», «мистецтво» як типи мовних ігор. Гетерогенність мовних ігор і проблема їх співіснування. Модерний і постмодерний тип організації мовних ігор. «Консенсус» як принцип існування модерної культури. «Диссенсус» як принцип існування постмодерної культури.

Поняття «Differend» в філософській концепції Ліотара. «Differend» як альтернатива «Діалектиці просвітництва». «Діалектика» як епістемологічний принцип синтезу, центрації, єднання, зведення всього до загальної основи чи систематики. «Differend» як епістемологічний принцип децентрації, роз'єднання, розведення усіх основ. «Differend» і питання про «відкриту систематику». Паралогія.

«Афірмативна естетика» Ліотара. Буття мистецтва як «онтологічна гра». Екстатична природа мистецтва. Мистецтво як імпульс вивільнення енергії лібідо. Мистецтво як подія (Arievetit)

«презентації непрезентативного». Ліотарівська інтерпретація кантівської естетики. Символіка сучасного мистецтва. Мистецтво постмодерну: «парадокс майбутнього у минулому».

Тема 4

ЖАК ДЕРРИДА – ФУНДАТОР ДЕКОНСТРУКЦІЇ

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Ж. Дерріда – видатний мислитель сучасності. Ж. Дерріда як науковець, філософ, літературний критик, теоретик мистецтва. Основні напрямки творчості Ж. Дерріда. Міждисциплінарний характер деконструктивістських студій. Внесок Ж. Дерріда в розвиток гуманітарних наук.

Інтелектуальна спадщина Ж. Дерріда. Головні теми і проблеми його робіт. «Голос і феномен». «Письмо і відмінність». «Про граматику». «Позиції». «Поштова картка: від Сократа до Фрейда і далі». «Апорії». «Розсіювання». «Про дух. Гайдеггер і питання». «Шпори: стилі Ніцше». «Межі філософії». «Істина в живопису». «Дар смерті». Історія західної думки: деконструктивістський погляд.

Специфіка проекту деконструкції Ж. Дерріда. Антисистемність деконструкції. Поліморфність деконструкції. Інтертекстуальність деконструкції. Критика теорії та «нерефлексивність» деконструкції. Критика методу та «неінструментальність» деконструкції. Поліморфізм деконструкції.

Основні концептуальні ресурси деконструкції. «Рознесення» (Differance). «Відбиток» (Trace). «Прото-відбиток» (Archi-trace). «Розсіювання» (Dissemination). «Доповнення» (Supplement, Suplementarité). «Письмо» (Ecriture). «Прото-письмо» (Archi-écriture).

Філософські ідеї деконструкції. Деконструкція і метафізика. Основні напрямки деконструкції метафізики. Деконструкція метафізики як «метафізики присутності». Деконструкція метафізики як «мислення в опозиціях». Деконструкція метафізики як «метафізики трансцендентального означуваного».

Граматилогічні ідеї деконструкції. «Граматилогія» як «наука про письмо» і «наука про саму можливість науки». Письмо як початкова умова епістемі. Письмо як умова побудови ідеальних об'єктів. Письмо як загальна форма артикуляції життєвого та культурного досвіду (календар, системи родинних і культурних зв'язків, власні імена і титули, соціальні та культурні ієрархії, наукові систематизації та класифікації, символи, знаки). Граматилогічне висвітлення світу культури.

Культуротворчі інтенції деконструкції. Деконструкція і теорія літератури. Проблема деконструкції метафори. «Світ як текст»: текстуальність та інтертекстуальність в культурі. Деконструкція та лінгвістика. Проблеми інтерпретації та комунікації.

Тема 5

МІШЕЛЬ ФУКО: «АРХЕОЛОГІЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК»

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Інтелектуальна біографія М. Фуко. Основні етапи і напрямки його творчості («археологія знання», «генеалогія влади», «естетики існування»). Центральні теми і проблеми робіт М. Фуко. «Слова і речі. Археологія гуманітарних наук». «Археологія знання». «Мова, контрпам'ять, практика». «Порядок дискурсу». «Воля до істини». «Наглядати та карати». «Історія божевілля в класичну епоху». «Історія сексуальності».

Концепція історії культури М. Фуко. Проблема логіки історичного процесу. Дисконтинуїтет історії: питання про розрив ліній історичної спадкоємності. Критика телеологічного ідеалу історії. Критика прогресистської парадигми мислення.

Історичні виміри культури. Історія культури як історія ідей. «Архів» як комплекс ментальних складових культури (повсякденні уявлення про основні категорії людської екзистенції). «Архів» як історичне підсвідоме культури.

Поняття «епістема». Епістема як первинна константа мислення. Епістема як умова організації інформації. Епістема як домінантна структура оформлення знання. Епістема як комплекс наукових уявлень епохи.

Епістема як «історичне апріорі». Історичні типи епістем та їх особливості. Епістема «Відродження». Епістема «Просвітництва» («Класичний раціоналізм»). Епістема «Сучасності». Епістема як об'єкт наукового дослідження.

Проблема історичної детермінації суб'єкта. Мовні та ментальні стереотипи в культурі. «Дискурсивні практики». Людина як суб'єкт дискурсу. Суб'єктивність: її складові елементи. «Антропологічний» та «неантропологічний» («ідеологічний») виміри людської суб'єктивності. Суб'єктивність як механізм репродукції соціальних стереотипів. Індивід як «біологічна реальність» і як «наукова категорія». «Теоретичні реконструкції» людини в науці. «Смерть суб'єкта» і проблема його «воскресіння».

«Мікрофізика влади». Владні відносини та їх генеалогія. Влада як кодифікована форма дискурсу. «Влада дискурсу» і «дискурс влади». Знання як продукт влади. «Розум» як основний принцип західної ментальності. Норма і девіація в культурі: соціальний, медичний, інституціональний аспекти. Девіація та проблема «Іншого» в культурі. «Божевільня» як особлива екзистенційна реальність. «Сексуальність»: проблема внутрішньої і зовнішньої свободи людини.

Тема 6

ЖАК ЛАКАН І ПОСТФРОЙДІСТСЬКА ВЕРСІЯ СВІДОМОСТІ

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Ж. Лакан і нова епоха в історії психоаналізу. Концептуальний зміст лаканівських творів. «По той бік принципу реальності». «Стадія дзеркала як чинник формування функції „Я”». «Інстанція літери у несвідомому, або доля розуму після Фрейду». «Наука та істина». «Подолання суб'єкта». «Семінари». Психоаналітичний погляд на культуру.

Постфройдистські тенденції в гуманітарних науках. Несвідоме як «місце зустрічі» психоаналізу та структуралізму. Феноменологічна концепція свідомості – складова лаканівської версії психоаналізу. Гештальт-психологія і лаканівська концепція образу. «Дзеркальне Я» Дж. Міда та «Стадія дзеркала» Ж. Лакана.

Людське «Я» як предмет психології. Полеміка Ж. Лакана з редукціонізмом. «Назад до Фрейду»: лаканівська критика К. Юнга, В. Райха та К. Хорні. Онтогенез: проблема формування людської свідомості. «Стадія дзеркала» як засіб самоідентифікації людини. «Едипівська стадія» як засіб соціалізації людини.

Структура «Я»: «реальне» – «уявне» – «символічне». «Реальне» як біологічний план існування людини. Лаканівське «реальне» та фройдівське «воно». «Уявне» як комплекс суб'єктивних міркувань про себе. Лаканівське «уявне» та фройдівське «Я». «Символічне» як сфера соціальних і культурних норм. Лаканівське «символічне» та фройдівське «Зверх-Я».

Концепція суб'єкту Ж. Лакана. Суб'єкт як топологічна (рухома) величина. Критика теорії «стабільного его» Е. Фромма. Декартівське «*cogito ergo sum*» як протиріччя в дефініції. «*Loquor ergo sum*»: лаканівська альтернатива класичній антропології та епістемології.

Мова та свідомість. Лінгвістичне обґрунтування механіки психічних процесів. «Підсвідоме як текст». «Метафора» і «метонімія» як типи роботи свідомості. Структурно-психоаналітична інтерпретація мистецтва. Любов та проблематика бажання. Любов «нарцисична» та любов «об'єктна». Любов як творчий імпульс.

Внесок Лакана до культури ХХ ст. Вплив лаканівських ідей на концепцію «параноїдальної критики» Сальвадора Далі. Теорія Лакана та літературна практика «Тель Кель». Лаканівська концепція бажання та семіотика кіно (К. Метц, Ж. Дельоз). Лаканівська психоаналітична школа (Ж. Лапланш, Ж. Понталіс, С. Леклер, М. Манноні).

Тема 7

ЖИЛЬ ДЕЛЬОЗ: ПРОЕКТ НОМАДОЛОГІЇ ТА ШИЗОАНАЛІЗУ

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Ж. Дельоз і сучасна постмодерністська думка. «Аконцептуальний» характер філософії Ж. Дельоза. Основний зміст робіт Ж. Дельоза. «Відмінність і повторення». «Критика і клініка». «Марсель Пруст і знаки». «Логіка смислу». «Ніцше та філософія». «Складка: Лейбніц та бароко». «Ризома». Творчий союз Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі: «Капіталізм і шизофренія: Анти-Едип». «Капіталізм і шизофренія: Тисяча плато». «Кафка: До проблеми малої літератури». «Що таке філософія?». Синтез філософської, мовної, логічної, естетичної, культурологічної та психоаналітичної проблематики в творчості Ж. Дельоза.

Ж. Дельоз і проблема трансцендентальної філософії в ХХ ст. Критика репрезентативної парадигми мислення. Кантівська та гегелівська діалектики як «бюрократія чистого розуму». Принцип «тотожності та відмінності»: його універсальний зміст. Хаос та порядок в природі та культурі. Космос і хаос: проблема диференційованих та недиференційованих цілісностей. «Хаосмос» як принцип існування культури.

Номадологія. Мислення і проблема культури. Типи культур як типи мислення. «Ризома» як принцип мислення. Основні атрибути ризомі: множинність, гетерогенність, децентрація, детериторізація. Ризома як метафора сучасної дійсності (глобалізація). «Компас» і «диспарс».

Мовно-логічний вимір культури. Проблема смислу і нонсенсу в культурі. Смысл і зміст. Смысл як «принцип глибини», зміст як «принцип поверхні». Теорія парадоксів Ж. Дельоза. Парадокс як принцип «нелінійної онтології» (багатовекторний характер розвитку історії, культури, світу, подій). Проблема зворотності причино-наслідкових зв'язків.

Проблеми культури як проблеми психоаналізу. «Бажання» як феномен людської реальності. Біологічні, естетичні, економічні атрибути «бажання». Людина як «машина бажання». Лібідо і «соціальне поле». «Лібідінальні інвестиції в культурі». Сім'я, суспільство, держава як соціальні форми «машин бажання».

Людина і суспільство. Проблема самоідентифікації індивіда. «Я» і «Не-Я»: особові та безособові складові людської свідомості. Поняття «сингулярність». Сингулярність як платформа до-індивідуальних характеристик суб'єкта. Імперсональний характер сингулярностей. «Парціальні об'єкти». «Індивідуалізований» та «неіндивідуалізований» суб'єкти культури.

«Анти-Едип»: відкриття ідеологічної та політичної заан-гажованості психоаналізу. «Анти-Едип» і критика фрейдистської програми «едипізації» суспільства. «Шизоаналіз» Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі як проект демістифікації психоаналізу.

Тема 8

ЮЛІЯ КРИСТЄВА: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ, СЕМАНАЛІЗ ТА «РЕВОЛЮЦІЯ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ»

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Творчість Ю. Кристєвої як «аналітична семіотика» культури. Проблемне коло робіт Ю. Кристєвої. «Семіотика». «Революція поетичної мови». «Полілог». «Бажання в мові: семіотичний підхід до літератури та мистецтва». «Психоаналіз і віра». «Історія любові». «Влада Жаху».

«Чорне сонце». Ю. Крістева та група «Тель Кель». Внесок Ю. Крістевої в дослідження гуманітарних наук.

Поняття «семіотика». Семіотика як наука про знакові системи. Знакові системи в культурі. Мова і культура: структура реальності як структура мови. «Полілог»: плюралізм мов сучасної культури (мова живопису, мова архітектури, мова політики, мова психоаналізу, мова літератури). Теорія символізації Ю. Крістевої.

Текстуальний вимір культури. Концепція «текстуальності» та «інтертекстуальності» Ю. Крістевої. М. Бахтін – Ю. Крістева: принцип «текстуального діалогізму». Поняття «генотекст». Генотекст як довербальний рівень організації тексту. Поняття «фенотекст». Фенотекст як свержвербальний рівень існування тексту. Поняття «семіотичний диспозитив». Семіотичний диспозитив як транслінгвістичний рівень організації тексту. «Семаналіз»: проблеми дослідження «семантичного поля» культури.

Ю. Крістева та ідея «політичної семіології». Література як засіб перетворення світу. Література як означальна практика. Література як засіб самоідентифікації світу. «Репрезентація», «автопрезентація» та «антипрезентація» світу засобами літератури. Література як «лабораторія нового дискурсу»: «гра зі знаками» та «гра проти знаків». Революція поетичної мови та мистецький авангард.

Естетичні ідеї Ю. Крістевої. Митець і його художній досвід. Творчість і підсвідоме. Поняття «хора». Хора як «процесуальна взаємодія» свідомого та підсвідомого. Поняття «істино-реальне» («le Vreel»). «Істино-реальне» та процес виробництва смислів. Нова теорія катарсису.

Проблематика суб'єктивності в творчості Ю. Крістевої. Децентрація суб'єкта: критика «єдності трансцендентального еґо». «Дивід» та «індивід»: проблема розірваної свідомості. Поняття «суб'єкт-в-процесі». «Я» та «Інший»: проблема комунікації. «Інтерсуб'єктивність» як особливий вимір людського спілкування.

Психоаналітичні ідеї Ю. Крістевої. Вплив ідей Ю. Крістевої на розвиток феміністичного руху. Критика «патернальної культури». Концепція жіночої сексуальності. Жінка як «Інший». Специфіка жіночого погляду на світ. Жіноча творчість: «écriture feminine».

Тема 9

РОЛАН БАРТ: СЕМІОЛОГІЯ ЯК «ЗАГАЛЬНА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ»

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Р. Барт – літературний критик, есеїст, теоретик мистецтва. Наукова спадщина Р. Барта. Проблемне коло його робіт. «Основи семіології». «S / Z». «Від твору до тексту». «Задоволення від тексту». «Від науки до літератури». «Нульовий ступінь письма». «Міфології». «Камера люцида: нотатки про фотографію». «Система моди». «Імперія знаків». «Фрагменти мовлення закоханого». Р. Барт і творчі пошуки групи «Тель Кель».

Семіологічний проект Р. Барта. Семіологія як «загальна епістемологія». Світ як сукупна цілісність знакових фактів. Лінгвістичний та семіотичний субстрат культури. Культура і проблема художньої комунікації. Літературні та нелітературні системи комунікації. «Літературний об'єкт» як «методологічне поле культури». Діалогічна природа тексту. Принцип активної інтерпретації. «Смерть автора» і проблема інтертекстуальності. Інтертекстуальність і цитатне мислення. «Ехокамера».

Культура як текст. Текстуальні стратегії Р. Барта. Текст як «сутність» («есенціалістська» концепція тексту). Текст як «процес» («процесуальна» концепція тексту). «Структура» і «структурація»: два модуси існування тексту. «Текст» і «твір»: два типи нарації в культурі. Текст: типологія його кодів (Культурний код. Комунікативний код. Символічний код. Акціональний код. Герменевтичний код). Текст як засіб подолання канонічних структур мови. Текст і проблема референції. Референціальність та ірреференціальність художніх текстів. Текст і проблематика знаку в культурі. «Семіокластика». Поняття «письмо»: бартівська версія. «Нульовий ступінь письма».

Р. Барт як теоретик «нового роману». Р. Барт і прийоми постмодерністського письма. Текст як «анаграма тіла». Концепція «еротичного текстуального тіла». Вплив ідей Р. Барта на практику літературного авангарду («утопія мови», «принцип естетичної ймовірності»).

Естетика Р. Барта. «Практичні міфології» Р. Барта: дослідження художньої сфери ХХ ст. Поняття «сучасного міфу» і проблема міфологізації дійсності. Міф як «метамова реальності». Політична реальність та її міфи. Культурна реальність та її міфи. Соціальна реальність та її міфи. Первинні та вторинні міфи. Поняття «штучного міфу». «Вестиментарна міфологія» як «міфологія тілесності». «Аліментарна міфологія» як «міфологія смаку». Міфологічна і контрміфологічна театральність. Концепція «критичного катарсису».

Філософія мистецтва Р. Барта. Мистецтво як «Sens obtus» («відкритий смисл»). Театр: пластика жесту і трансформована предметність. Фотографія як феноменологія зору. Мода: етика і граматики візуального сприйняття.

Тема 10

ЖАН БОДРІЙЯР – ТЕОРЕТИК СИМУЛЯКРІВ І СИМУЛЯЦІЙ

Відеоконференція на платформі Zoom: 2 години.

Ж. Бодрійяр як дослідник сучасної цивілізації. Основна тематика бодрійярівських творів. «Система речей». «Символічний обмін та смерть». «Прозорість зла: есе про екстремальні феномени». «Дзеркало виробництва». «Спокуса». «До критики політичної економії знаку». Постмодерний вимір сучасності: проблеми та перспективи.

«Сучасність» як «постсучасність»: тавтологія чи закономірність? ХХ ст.: вихід реальності за свої межі. Постмодерн як атемпоральна (позачасова) форма існування часу. Постмодерн як екстатична (позаісторична) форма існування історії.

Постсучасність як тип культури. Цивілізація та її симулятив-на форма. Реальність як віртуальність. «Дереалізація реальності» та її віртуальні двійники. Поняття «симулякр». Симулякри та симуляції в культурі.

Життя як «післяжиття»: буття людини як симулятивна темпоральність. Реалізм та псевдореалізм соціальних симулякрів. Музей як симулякр Історії. Держава як симулякр Закону. Церква як симулякр Царства Небесного. Істеблішмент як симулякр суспільства. Комп'ютерні кризи як квазіісторичні події. Сучасна есхатологія та тероризм.

Культура як простір симулякрів. Симулякри-об'єкти та симулякри-процеси. Реальність речі та її симулятивні субститути. Симулякр Природи. Симулякр Істини. Симулякр Краси. «Фрактальна стадія» циркуляції цінностей в культурі. «Прецесія симулякрів». Сучасне мистецтво: копія замість оригіналу, репродукція замість моделі. Артефакт і стереотипізація симулякрів. «Ксерокс» як принцип мультиплікації шедеврів. Ерзац: тріумф ілюзії над реальністю. Тотальна симуляція: проблема пошуку альтернативи.

Семіологія як «онтологія культури». Циркуляція речей та проблема «загального еквіваленту». «Політична економія знаку»: економічне та символічне в культурі. Поняття «символічний обмін». Символічний обмін та його історико-культурні модифікації. Поняття «дар». Поняття «потлач». Дар і потлач: нейтралізація принципу еквівалентності. Дар і потлач як альтернатива прагматизму сучасної цивілізації.